

Gij zult communiceren

door Mirjam Diatlowicki

Ik zit in de redactievergadering van het Vakblad en we bespreken het onderwerp voor het komende thema-nummer. In m'n tas hoor ik m'n telefoon trillen. Het is trillen, maar ik hoor het toch.

Mijn telefoon staat op de trilfunctie omdat ik de bel een te grote inbreuk vind tijdens de vergadering, maar ik verwacht een telefoontje van mijn dochter en heb beloofd haar te spreken. Dus kijk ik stiekem wie de beller is. Niet belangrijk, belt nog wel een keer. Mijn dochter belt pas als ik al in de auto op de terugweg zit en braaf met mijn koptelefoontje op met haar kan praten.

We kiezen als redactie het thema de actualiteit. Wat heeft je geraakt in 2009? Ik denk aan het voorval van daarnet. Heel lang heb ik geweigerd een mobieltje te nemen. Toen ik overstag ging omdat het toch wel erg handig was, heb ik mezelf beloofd dat ik ervoor zou zorgen dat 'dat ding' mijn leven niet ging bepalen zoals ik om heen wel zag gebeuren. Nu realiseer ik me dat de tijd me heeft ingehaald.

Hoewel de mobiele telefoon niet specifiek van dit jaar is, is het wel iets van deze tijd. Ik wil naar de impact ervan kijken. Wat maakt dat ik door de mogelijkheden die de techniek biedt met mijn loyaliteiten in de knoop kom of me niet meer vrij voel om een gesprek wel of niet aan te gaan? Als we heel veel mogelijkheden krijgen, moeten we die dan ook willen? Of zijn we *losers* als we ervoor kiezen ze niet te willen? En hebben we wel een keus?

Een artikel dat ik las op internet: *'Japanse managers laten massaal hun mobieltjes in de metro achter. Het personeel van de metro in Tokio heeft een immense voorraad mobiele telefoons in hun opslag liggen. De organisatie ging op onderzoek uit en kwam tot de volgende conclusie. Japanse bedrijven vragen onvoorwaardelijke loyaliteit voor het bedrijf van hun werknemers. Sinds de uitvinding van de mobiele telefoon kunnen leidinggevendenden altijd bereikt worden. De telefoon uitzetten betekent niet beschikbaar en dus niet loyaal zijn en staat in de Japanse cultuur gelijk aan ontslag. Het enig aanvaardbare excuus om niet beschikbaar te zijn leek het verliezen van de mobiel. Blijkbaar heeft die oplossing zich rondgesproken en zij is op grote schaal toegepast. Helaas voor dezelfde managers, de productie van mobieltjes ging omhoog, waardoor dezelfde managers het nog drukker kregen.'*

Verbinden

De uitvinding van de telefoon heeft de wereld kleiner gemaakt, misschien wel het echte begin van de globalisering. Vroeger belde je naar een telefooncentrale. Daar zat een mevrouw die een stekkerdje van degene die je wilde spreken met jouw telefoon verbond en je kon elkaar horen (de telefoniste ook, volgens oude zwartwit films). Gewone

mensen hadden geen telefoon. Telefoneren deden alleen rijke mensen of je deed het in geval van nood. Het ontwerp en het hele gebruik van telefoons is in de loop van een eeuw, maar vooral de laatste vijftien jaar, sterk veranderd. In het begin waren telefoons forse, vaste apparaten die met een kabel vastzaten. Eerst van bakeliet en later van kunststof. Die van kunststof voelden al minder zwaar en stevig en nodigden een beetje uit om het toestel in je ene hand te nemen en de hoorn in je andere en dan te ijsberen zolang het snoer je toestond. De eerste mobiele telefoon? Je sprak af wanneer je elkaar zou gaan bellen en dan zorgde je beiden dat je thuis was. Er stond een stoel naast het toestel, potlood en papier lagen klaar om aantekeningen te maken en mensen namen de tijd om elkaar te spreken. Het verlangen je te verbinden, gevoelens en belangrijke gebeurtenissen te bespreken zonder elkaar te zien, kon tot dan toe alleen per brief. Dat betekende een tijdsvertraging van dagen, weken, maanden en soms zelfs jaren. In 'De thuiskomst' van Anna Enquist wordt beschreven hoe de hoofdpersoon een brief krijgt waarin staat dat haar man al een jaar geleden overleden is. Het horen van iemands stem of de emotie in de stem is een extra dimensie. Je voelt je blij als je de stem van je geliefde via de

telefoon hoort. Hij of zij denkt aan mij, dat doet ook iets prettigs met je zelfvertrouwen. Een telefoongesprek kwam niet in plaats van het geschreven woord. Brieven schrijven was en bleef voorlopig nog de manier om gevoelens te delen. Uitgebreid beschrijven wat er met de andere dierbaren gebeurde in het leven. Verliefde stelletjes leerden elkaar kennen door gedurende een

Je sprak af wanneer je elkaar zou gaan bellen en dan zorgde je beiden dat je thuis was.

langere periode hun gevoelens aan het papier toe te vertrouwen. Mensen namen de tijd om elkaar te leren kennen en om zich te laten kennen. Aan de kleur en geur van het briefpapier herkende men de afzender en werd met verlangen of grote angst de envelop opengescheurd om het goede of slechte nieuws te lezen.

Snelheid van communiceren

Langzaam maar zeker kwam de tijd dat het niet meer zo heel speciaal was om een telefoon te hebben. Als je er geen thuis had, kon je bij de burens bellen, of je ging naar een telefooncel. Daarmee werd de telefoon

voor iedereen toegankelijk en bellen minder speciaal. Op visitekaartjes uit die tijd werd soms behalve een adres ook een telefoonnummer vermeld. Daarmee liet je zien dat je met je tijd meeging. Tegenwoordig is de belangrijkste reden om een kaartje te geven ervoor te zorgen dat de ander je kan bereiken via het telefoonnummer dat erop staat. Er staat lang niet altijd meer een adres bij. Daaruit wordt een duidelijke verandering zichtbaar in de snelheid waarmee we met elkaar communiceren. Papier is te langzaam. Je verbinden met de andere kant van de wereld, waar het nog de vorige of al de volgende dag is, kan merkwaardige gevolgen hebben.

Ik herinner me dat er een baby in de familie geboren werd terwijl mijn moeder in Amerika was waar het zeven uur vroeger is. Ik belde haar op om het goede nieuws te vertellen. Waarop mijn moeder aan haar gastvrouw doorgaf: 'Over zeven uur wordt de baby geboren.'

Thuisfront

In die tijd was vakantie een periode van een andere omgeving, je gedachten aan andere zaken besteden, echt helemaal loskomen van je beslommingen. Er was geen contact met het thuisfront en daarmee was je echt weg. Je kon een bepaald uur op een

bepaalde dag afspreken waarop je van je liet horen en je op de hoogte liet stellen. Je stuurde een kaartje naar de mensen met wie je je verbonden voelde, of waarvan je wist dat je bij hen in het rood kwam te staan in het grootboek van geven en nemen als je dat niet deed. Daarna hoefde je je niet meer met het thuisfront bezig te houden. De jaren dat we naar dezelfde plek op vakantie gingen, zaten we iedere zondagavond om acht uur in het plaatselijke café te wachten of er een telefoontje zou komen. Maar eigenlijk gebruikte je dat alleen in noodgevallen of als je erg lang weg was. Brieven konden naar poste restante-adressen geschreven worden. Hoeveel informatie je gemist had, hoorde je achteraf, als er van alles gebeurd was in de wereld waar je geen weet van had en je het gevoel had dat je een tijdje op een andere planeet gezeten had.

Keuzes maken

Nu maken we afspraken over wat en van wie je iets weten wilt als je op vakantie bent. Ik wil niet dat je me belt als de buurman ziek wordt, maar ik wil het wel weten wanneer het niet goed gaat met m'n moeder. Ik hoef ook niet gebeld te worden voor alle familieleden, alleen sommige. Hier beginnen de loyaliteiten al wat te knellen. Hoe stel je je lijst samen van mensen waarvan je gewaarschuwd wilt worden als er iets met ze is? Want als je het weet, word je verantwoordelijk en moet je keuzes gaan maken. Kies ik voor m'n vakantie of om de zorg voor een dierbare op me te nemen? Ik was zestien jaar en met m'n moeder en

zusje op rondreis door Zuid-Europa. Aan het eind van de reis zaten we op een terras in Italië met De Telegraaf, inclusief ANWB oproepen. Paniek, we werden gezocht in Nederland. Mijn vader was al een aantal dagen geleden overleden. We hebben heel erg ons best gedaan om naar huis te komen, maar z'n begrafenis hebben we helaas niet gehaald.

Bereikbaarheid

Wat ooit begon als een praktisch en prettig gegeven, bereikbaarheid, lijkt te zijn doorgegroeid naar een leven waarin je je kansen mist als je er niet direct van op de hoogte bent. 'Ik zit nu in de trein en ben over vijf minuten thuis.' Wat maakt dat het plotseling belangrijk is dat de ander weet dat we eraan komen, terwijl we iedere dag rond dezelfde tijd aan de deur verschijnen? Je gekend weten, je welkom weten, laten weten dat je weer beschikbaar bent, dat je aan de ander denkt, het gevoel willen hebben niet alleen te zijn? Ook hier lijkt een verschuiving in snelheid zichtbaar. Wat we kinderen leren over het uitstellen van

'Mijn telefoon is m'n navelstreng naar m'n vrienden' (gelezen op internet)

directe behoeften, lijkt in strijd met wat we zelf steeds meer nodig hebben om ons goed te voelen.

Een leven zonder telefoon is voor haast niemand meer denkbaar. Midden in de

woestijn, op de ijskap of in een sloppenwijk, mensen zijn bereikbaar en willen bereikbaar zijn. Je verbinden en je verbonden weten, behoort tot de eerste levensbehoeften. De manier waarop je dat tot nu toe vormgaf, was voor iedereen anders. De mobiele telefoon maakt er uniform gedrag van, we verbinden ons door te bellen. Alleen de ontvanger heeft een keuze. Dankzij de nummermelder kunnen we kiezen of we die uitnodiging willen ontvangen of niet. De generatie die nu opgroeit kan zich niet voorstellen dat er leven is zonder telefoon. Deze manier van je verbinden hoort inmiddels tot een van de eerste levensbehoeften in de piramide van Maslov.

Privacy

Jongeren groeien niet meer op in een besloten ruimte. Thuis is er tv, radio, telefoon en computer als verbinding met de wereld. Er is weinig tijd om rustig in de veiligheid van een beschermde omgeving met betrouwbare mensen te leren communiceren. De buitenwereld is altijd aanwezig en we verwachten van kinderen dat ze al jong zelfstandig en verstandig zijn.

Er is een forum op internet waarop mensen 'hun eerste mobieltje' beschrijven, zoals ik m'n herinneringen heb aan m'n eerste bioscoopbezoek. Hoe het mobieltje eruit zag en wat de herinneringen zijn: 'Zo'n ding uit de 2e wereldoorlog, toen liep er zo'n gast met een gigantische radio op z'n rug en daarmee kon je bellen en als je dat niet als een telefoon ziet dan is het wel die koelkast uit de Vietnamoorlog.' ([A collection of various mobile phones, including flip phones and smartphones, scattered together. The phones are in various colors and orientations, some open and some closed. They are set against a plain white background.](http://forum.scho-</p></div><div data-bbox=)

lieren.com/showthread.php?t=30216). De mogelijkheden van de mobiele telefoon lijken niet alleen tegemoet te komen aan ons verlangen naar snelheid, maar ook aan de veranderende behoefte aan intimiteit. Speciale gevoelens en belevenissen hoeven niet meer exclusief binnen veilige relaties gedeeld te worden. De één op één relatie die je hebt vis-à-vis, aan de telefoon of per brief, heeft nu toehoorders en dat is prima. Dat loopt parallel aan de populaire programma's met emotietelevisie. Daar deel je lief en leed direct met heel Nederland. Of je zet een filmpje op Youtube waarmee je je belevenissen in een keer aan de hele wereld kunt laten zien.

Verplicht meeluisteren

Als je in het openbaar vervoer zit kun je je niet aan de indruk onttrekken dat je als medepassagier verplicht wordt om allerlei gewenste en ongewenste intimiteiten mee te beleven. Was het vroeger nog een schande als de burens konden horen dat je ruzie had en deed moeder snel de ramen dicht als het servies door de kamer vloog, nu worden er allerlei persoonlijke conflicten tussen Amsterdam en Amersfoort uitgewerkt. Blijf maar eens meezijdig partijdig als je nog

door moet naar Groningen en je wordt op de hoogte gesteld van de karaktereigenschappen van mensen, die je daarna echt niet meer in levende lijve wilt ontmoeten. Verplicht luisteren naar de seksuele ervaringen van het afgelopen weekend van een tienermeisje maakt in ieder geval duidelijk waarom Viagra zo populair is. Iemand aanspreken op z'n belgedrag brengt het risico van escalatie met zich mee. Er ontstaat een omgekeerde wereld. De aangesprokene voelt zich in z'n privacy en rechten aangetast, ervaart het als onrecht. Je hoeft toch niet mee te luisteren, ga lekker iets anders doen, 'get a life'. Het lijkt een aantasting van de interessantheid van zijn of haar leven. Eigenlijk zou je blij moeten zijn dat je mee mag luisteren met iemand die zo'n ontzettend interessant leven heeft.

Pesten

Het gaat een stap verder als er ongevraagd informatie over jou aan anderen gestuurd wordt. Vroeger was de pijn en verdriet van een gepest kind iets waarbij hij of zij zich groot probeerde te houden. Als je geluk had, kon je het met je ouders delen. Met de juffrouw delen, deden alleen watjes. De gevolgen van dit stille leed dragen sommige volwassenen een heel leven mee. Gelukkig wordt er op scholen al veel meer aandacht aan pesten besteed. Wat zijn de gevolgen als er foto's, onware verhalen of zelfs ware verhalen die je niet wilt delen met anderen, over jou verstuurd worden, zodat al je schoolgenoten of

In het Oosten hebben ze de tijd, in het Westen hebben we de klok.

bekenden hiervan op de hoogte komen? Of nog erger, als deze gegevens op het internet gezet worden? Het is een fenomeen waar je je moeilijk tegen kunt wapenen. Zoals je nog terug kon vechten als je een duw op het schoolplein kreeg, lijkt dit onrecht het persoonlijke te overstijgen. Diezelfde snelheid waarmee we zo blij kunnen zijn, werkt nu tegen ons en heeft een onherroepelijkheid in zich, waarvan we de consequenties nog niet kunnen overzien. Misschien een moment waarop de traagheid van papier heel aantrekkelijk wordt.

'Jongeren toetsen met woorden af waar iemand staat. Ze zoeken zichzelf in anderen en in hun communicatie met die anderen. Het gaat om een subtiel spel van je spiegelen en je afzetten tegen die anderen. Je bestaat maar voor zover je (smsjes) krijgt en geeft. Met die smsjes krijg en geef je erkenning. Op die manier geven jongeren elkaar voortdurend cadeautjes en in zekere zin ook een bestaan. Sms is voor jongeren de lucht waarmee ze ademen, het zijn de atomen waarmee ze zichzelf opbouwen. De mens leeft van het feit dat hij met andere mensen omgaat, zowel positief als negatief.'

'Sms is een technische revolutie.'

Marc De Kesel, docent filosofie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en aan de Gentse Arteveldehogeschool. (<http://taalschrift.org/reportage/001137.html>). ▶

Tijd en tempo

De mobiele telefoon is niet meer weg te denken uit ons leven. We hebben allemaal de mogelijkheid gekregen om in contact te komen met elkaar over de hele wereld. En dat is een groot goed (niemand hoeft de begrafenis van z'n vader nog te missen). Tegelijkertijd lijken de verbindingen sneller en vluchtiger. Vooral het tempo en de tijdsspanne die we nemen om elkaar te leren kennen, te verbinden of af te scheiden lijken hierdoor beïnvloed te worden. Zorg en aandacht voor elkaar vragen tijd, en tijd is geld. Veel ouders werken hard om hun

kinderen alles te geven wat ze nodig hebben. Daardoor leren kinderen minder hun verlangen uit te stellen. Het vermogen verlangens uit te stellen, datgene wat ons onderscheidt van de dieren, lijkt te veranderen onder invloed van de techniek. Volgens psychiater Jacques van Hoof is ons vermogen dit te leren verbonden met seksuele selectie. De mens is een betere minnaar dan de aap vanwege zijn vermogen om verlangens uit te kunnen stellen. 'Een aap wil meteen vrijen, wij kunnen ook genieten van een diner en een goede film vooraf,

zodoende kunnen wij ons voortplanten en komen overal ter wereld voor.' Dat vind ik een veelbelovende gedachte om mee af te sluiten.

Op onze site (www.contextueelwerkers.eu) kunt u in het kader van de mobiele telefoon een stukje over sms-taal en verwante websites vinden. ◀

Mirjam Diatlowicki is contextueel therapeut VCW reg. en psychotherapist ER met een eigen praktijk in Amsterdam. Tevens is zij leertherapeut VCW reg. bij Leren over Leven.

Bronnen

Anna Enquist. *De thuiskomst*.

Uitgever: Arbeiderspers. ISBN 90 295 6258 7

<http://74.125.77.132/search?q=cache:AsPPqHmZsg0J:www.geschiedenisvoorkinderen.nl/eeuw/uitvindingen.htm+televisie+uitvinding&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=uk,geraadpleegd> dd 1 oktober 2009.

<http://les.canisius.nl/web/vakken/anw/anw%20website/uitvinding/telefoon.htm,geraadpleegd> dd 1 oktober 2009.

<http://nl.tech-faq.com/who-invented-cell-phones.shtml,geraadpleegd> dd 1 oktober 2009.

<http://www.mobilyz.com/nieuws/hardware/22495/uitvinder-mobiele-telefoon-kan-24> *Vakblad voor Contextuele Hulpverlening*

<http://www.dag.nl/buitenland/jaar-oude-mobiele-telefoon-73564,geraadpleegd> dd 1 oktober 2009.

http://www.loesje.info/relaties/dag_en_nacht_bereikbaar.htm,geraadpleegd dd 1 oktober 2009.

<http://taalschrift.org/reportage/001137.html> uitspraken Piet van de Craen en Marc de Kesel, [geraadpleegd](http://www.loesje.info/relaties/dag_en_nacht_bereikbaar.htm,geraadpleegd) dd 1 oktober 2009.

http://www.marketingfacts.nl/berichten/20071022_gebruik_mobiele_telefoons_onder_jongeren/,geraadpleegd dd 1 november 2009.

http://www.marketingfacts.nl/berichten/20071022_gebruik_mobiele_telefoons_onder_jongeren/,geraadpleegd dd 1 november 2009.

<http://www.mobilyz.com/nieuws/nieuws/7817/>

<http://www.slideshare.net/YoungMarketing/goeiemogel-tis-uit-nederlandse-jongeren-leven-online,geraadpleegd> dd 1 november 2009.

<http://forum.scholieren.com/showthread.php?t=30216,geraadpleegd> dd 1 november 2009.

<http://www.xs4all.nl/~martinv/stories/2003/10/09/mensenWillenTeVeel.html,geraadpleegd> dd 1 november 2009.

<http://www.frankwatching.com/archive/2006/09/01/hoede-mobiele-telefoon-ons-leven-verandert/,geraadpleegd> dd 1 november 2009.

<http://www.frankwatching.com/archive/2006/09/01/hoede-mobiele-telefoon-ons-leven-verandert/,geraadpleegd> dd 1 november 2009.